

Martin Heidegger

SAMOUVELJAVITEV NEMŠKE UNIVERZE¹

Prevzem rektorata je obveznost *duhovnega* vodenja te visoke šole. Poslušnost učiteljev in učencev se prebuja in krepi zgolj iz resnične in skupne zakoreninjenosti v bistvu nemške univerze. To bistvo pa se razjasni, rangira in okrepi šele, če so najprej in vselej vodeni sami vodje – vodi jih neizprosnost tiste duhovne naloge, ki sili usodo nemškega naroda v oblikovanje svoje zgodovine.

233

Ali vemo za to duhovno nalogo? Če vemo ali pa ne, neobranljivo ostaja vprašanje: *smo* mi, učitelji in učenci te visoke šole, resnično in združno pognali korenine v bistvo nemške univerze? Ali ima to bistvo za naše bivanje² pristno oblikovalno silo? Vsekakor le takrat, če to bistvo iz temelja *hočemo*. Kdo pa dvomi o tem? Nasploh »se« vidi prevladujoči bistveni karakter univerze v njeni »samoupravi«; to je treba obdržati. Toda – ali smo tudi v celoti premislili, kaj ta zahteva po samoupravi od nas terja?

¹ »DIE SELBSTBEHAUPTUNG DER DEUTSCHEN UNIVERSITÄT«. Govor ob slovesnem sprejemu rektorata Freiburške univerze, 27. 5. 1933.

² Besedo bivanje tu razumemo in uporabljamo v kontekstu *bivanja* kot *prebivanja* – Dasein.

Samouprava vendar pomeni: nam samim zastaviti nalogo, sami si določamo pot in način njenega udejanjanja, da bi v njej sami bili to, kar naj bi bili. Ali vemo, *kdo smo mi sami*, telo učiteljev in učencev najvišje šole nemškega naroda? *Zmoremo to sploh vedeti brez najstalnčjšega in najtršega samopremisleka?*

Niti poznavanje današnjega stanja univerze niti seznanjenost z njeno prejšnjo zgodovino ne zagotavljata zadovoljivega védenja o njenem bistvu – razen če tega bistva predem za prihodnost jasno in ostro ne zamejimo, ga v taki samoobmejitvi *hočemo* in v takem hotenju sami sebe *uveljavimo*.

Samouprava obstaja zgolj na temelju samopremisleka. Samopremislek pa se godi le v moči *samouveljavljanja* nemške univerze. Ga bomo in kako ga bomo izvrševali?

Samouveljavljanje nemške univerze je izvorna, skupna volja po njenem bistvu. Nemška univerza nam velja za visoko šolo, ki iz znanosti in prek znanosti vzgaja in goji vodje in varuhe usode nemškega naroda. Volja po bistvu nemške univerze je volja po znanosti kot volja po zgodovinski duhovni nalogi nemškega naroda kot naroda, ki ve zase v svoji državi. Znanost in nemška usoda se morata *hkrati* okrepiti v bistveni volji. In okrepili se bosta takrat in *le* takrat, ko bomo mi – učitelji in učenci – *prvič*, izpostavili znanost njeni najbolj notranji nujnosti, in *drugič*, stali ob strani nemški usodi v njeni skrajni nuji. –

Bistva znanosti vsekakor ne skusimo v njegovi najbolj notranji nujnosti vse dokler – govoreč o »novem pojmu znanosti« – skorajda pretirano dandanašnji znanosti samo spodbijamo samostojnost in brezpredpostavkovnost. To zgolj zanikujejoče početje, ki komajda vidi čez zadnja stoletja, počasi dobiva videz resničnega truda za bistvo znanosti.

Če hočemo zajeti to bistvo znanosti, potem moramo najprej preučiti odločilno vprašanje: ali naj znanost v prihodnje za nas sploh še *bo* ali pa naj jo požnemo do hitrega konca? Da naj znanost sploh je, nikoli ni brezpogojno nujno. Če pa naj znanost bo [sein] in če naj je *za* in *prek* nas, pod katerim pogojem potemtakem lahko resnično obstaja?

Samo, če se spet uklonimo moči *začetja* našega duhovno-zgodovinskega bivanja. To *začetje* je vznik grške filozofije. V njem zahodni človek prvič iz svoje narodenosti z močjo svoje govornice postavi sebe proti *bivajočemu v celoti* in ga povpraša in dojame kot bivajoče, ki je. Vsa znanost je filozofija, pa naj to ve in hoče – ali pa ne. *Začetje* filozofije zajema vso znanost. Iz njega črpa moč svojega bistva, če predpostavimo, da temu *začetju* sploh še ostaja dorasla.

Tu hočemo *našemu* bivanju ponovno izboriti dve odlikujoči lastnosti izvornega grškega bistva znanosti.

Pri Grkih je bilo od nekdanj znano, da je bil prvi filozof Prometej. Prometej pri Ajshilu pove rek, ki izreka bistvo védenja:

τέχνη δ'ανάγκης ασθενεστέρα μακρῶ

(Prom. 514 ed. Wil.)³

»A védenje je daleč bolj nemočno kot nujnost.« To želi reči: vsako védenje o rečeh sprva ostaja izpostavljeno premoči usode in pred njo odpove.

235

Prav zato mora védenje razviti svoje najskrajnejše kljubovanje, za katero se šele vzpostavi celotna moč neskritosti bivajočega, zato da dejansko odpove. Tako se prav to bivajoče odpre v svoji neutemeljivi nespremenljivosti in posodi védenju svojo resnico. Ta rek o ustvarjalni nemoči védenja je beseda Grkov, pri katerih bi vse prepoceni radi našli vzor za čisto na sebe postavljeno in pri tem sebe-pozabljeno védenje, ki nam ga tolmačijo kot »teoretsko« držo. – Kaj pa je za Grke θεωρία? Pravijo: čisto motrenje, ki ostaja zavezano le stvari v njeni polnosti in poklicanosti. To motreče zadržanje naj bi se s sklicevanjem na Grke dogajalo zavoljo sebe samega. Toda to sklicevanje nima prav. Kajti, prvič, se »teorija« ne dogaja zavoljo same sebe, temveč edinole v strasti ostajanja blizu bivajočemu kot takemu in pod njegovo silo. Drugič pa so se Grki borili ravno za to, da bi to motreče vpraševanje dojemali in izvrševali kot en, da, kot *najvišji način évéryeia*, »biti-na-delu« človeka. Njen smisel ni bil priličiti prakso teoriji, temveč narobe,

³ Heidegger: »Wissen aber ist weit unkräftiger denn Notwendigkeit.«

sámo teorijo razumeti kot najvišje udejanjenje prave prakse. Grkom znanost ni »kulturalna dobrina«, temveč najbolj notranje določujoča sredina celotnega narodno-državnega bivanja. Znanost jim tudi ni golo sredstvo ozavedenja nezavednega, temveč celotno bivanje izostrujoča in zaobsegajoča moč.

Znanost je vprašujoče vzdrževanje stanja sredi stalno skrivajočega se bivajočega v celoti. To tvorno vztrajanje pri tem ve za svojo nemoč pred usodo.

To je začetno bistvo znanosti. Toda ali ni ta začetek že dva tisoč let in pol za nami? Ali ni napredek človekovega delovanja spremenil tudi znanosti? Gotovo! Kasnejše krščansko-teološko tolmačenje sveta kot tudi poznejše matematično-tehniško mišljenje novega veka sta znanost časovno in tudi stvarno oddaljili od njenega začetka. Pri tem pa začetje nikakor ni prevladano ali celo izničeno. Kajti če trdimo: izvorna grška znanost je nekaj vélikega, potem ostaja *začetje* te veličine njeno *največje*. Bistva znanosti sploh ne bi mogli izprazniti in izrabiti, kot je to danes, vsem rezultatom in »internationalnim organizacijam« navkljub, če veličina začetja ne bi še obstajala. **236** Začetje še je. Ni za nami kot to davno bivše, temveč je *pred* nami. Začetje je, kot to največje, že vnaprej preseгло vse prihajajoče in tako tudi nas. Začetje je padlo v našo prihodnost, tam je kot daljno razpolaganje nad nami, da lahko ponovno ujamemo njegovo veličino.

Samo če se odločni ukлонimo temu daljnemu razpolaganju [Verfügung], da si povrnemo veličino začetja, – samo takrat nam bo znanost postala najnotrajnejša nujnost tubiti. Drugače ostane slučaj, v katerega smo zašli, ali pa umirjeno ugodje nenevarne zaposlenosti v spodbudo golega napredka znanj.

Ko pa se ukлонimo daljnemu razpolaganju začetja, potem mora znanost postati temeljni dogodek naše duhovnonarodne tubiti.

In če je celó sama naša najlastnejša tubit pred véliko preobrazbo, če je res, kar je povedal Friedrich Nietzsche, zadnji nemški filozof, ki je strastno iskal boga: »Bog je mrtev« – če moramo resno vzeti to zapuščenost današnjega človeka sredi bivajočega, kako je torej z znanostjo?

Potemtakem se vztrajanje Grkov pred bivajočim, ki smo ga občudovali na začetku, preobrazi v popolnoma nekrito izpostavljenost v skrito in negotovo, tj. vprašljivo. Vpraševanje potemtakem ni več le premagljiva predstopnja odgovora kot védenja, temveč postane sámo vpraševanje najvišja podoba védenja. Vpraševanje potemtakem razvije svojo najlastnejšo silo razpiranja bistvenega vseh reči. Vpraševanje torej sili k skrajni poenostavitvi pogleda na nezaobidljivo.

Tako vpraševanje razbije ukalupljenost znanosti v posamezne stroke, privede jo nazaj iz brezciljne in brezkrayne razpršenosti na osamljena polja in kote; iz plodnosti in blagra vseh svetotvornih moči človeško-zgodovinskega bivanja, kot so tu – narava, zgodovina, jezik; narod, nray, država; pesnjenje, mišljenje, verovanje; bolezen, norost, smrt; pravo, gospodarstvo, tehnika – znanost ponovno neposredno vzpostavi.

Če hočemo bistvo znanosti v smislu *vprašujočega, nekritega vzdrževanja stanja sredi negotovosti bivajočega v celoti*, potem ustvari ta bistvena volja našemu narodu njegov svet najbolj notranje in najbolj skrajne nevarnosti, tj. njegov resnično *duhovni svet*. Kajti »duh« ni prazno ostroumje, niti nezavezujoče duhovičenje, ne brezkrajni gon razumskega razčlenjevanja, sploh pa ni svetovni um, temveč, duh je izvorno ubrana, vedoča odločnost za bistvo biti. In ta *duhovni svet* nekega naroda ni nadgradnja kulture in tudi ne orožarna uporabnih znanj in vrednot, temveč je moč najglobljega obvarovanja njegovih zemeljskih in polnokrvnih sil kot moč najbolj notranjega zbujenja in najširšega pretresa njegovega bivanja. Narodu zagotavlja veličino le duhovni svet. Prisiljuje namreč k temu, da postane stalno odločanje med voljo do veličine in dopuščanjem propada metrum pohoda, ki ga je naš narod ubral v svojo prihodnjo zgodovino.

Če hočemo to bistvo znanosti, potem se morajo učitelji univerze dejansko premakniti na najbolj skrajno postojanko nevarnosti stalne svetne negotovosti. Če tam vzdrže, tj., če jim od tam zrase – v bistveni bližini ogroženosti vseh reči – skupno vpraševanje in skupnostno ubrano rekanje, potem bodo za vodstvo dovolj močni. Kajti pri vodenju ni odločilno golo predjačenje, temveč moč za zmožnost samohodstva, ne iz samoljublja in oblasti-

željnosti, temveč zavoľjo najgloble ubranosti in najširše zadolženosti. Takšna sila veže na bistveno, izbere najboljše in zbudi poslušnost tistih, ki so novega duha. Sledništva pa nam ni treba šcle buditi. Nemški študentje so že na pohodu. In *koga iščejo?* Vodje, s katerimi bodo svojo lastno določenost povzdignili v utemeljeno, vedočo resnico in jo postavili v jasnost razlaga-joč-učinkujoče besede in dela.

Iz odločnosti nemških študentov: stati nemški usodi ob strani v njeni skrajni nuji, prihaja volja do bistva univerze. Ta volja je resnična volja, kolikor nemški študentje po novem študentovskem pravu sami sebe podrejajo zakonu svojega bistva in s tem to bistvo sploh šele zameje. Samemu sebi dati zakon, je najvišja svoboda. Mnogo opcvano »akademsko svobodo« bomo pognali z nemške univerze; ta svoboda je bila namreč nepristna, zgolj zani-kujoča. Pomenila je predvsem brezskrbnost, poljubnost namer in nagibov, nezavezanost delovanja in opuščanja. Pojem svobode nemškega študenta bomo zdaj spravili nazaj k njegovi resnici. V prihodnje se bodo iz nje razvijale vezi in obveznosti nemških študentov.

238

Prva vez sega v skupnost ljudi. Obvezuje k sodelujoči in sotvorni udeležbi pri trudu, stremljenju in zmožnostih vseh stanov in členov naroda. To vez bomo od zdaj naprej učvrščevali in zakoreninili v študentskem bivanju z *delovno obveznostjo*.

Druga vez je navezanost na čast in poslanstvo nacije sredi drugih narodov. Zahteva v védenju in znanju zagotovljeno in z vzgojo utrjeno pripravljenost za skrajni zastavek. Ta vez zaobsega in prežema celotno študentsko bivanje kot *obrambna obveznost*.

Tretja vez študentov gre duhovni nalogi nemškega naroda. Ta narod učinkuje na svojo usodo, s tem ko svojo zgodovino postavlja v odprtost premoči vseh svetotvornih moči človeške tubiti in si venomer znova izbori svoj duhovni svet. Tako izpostavljen v skrajno vprašljivost lastnega bivanja hoče ta narod biti duhovni narod. Od samega sebe in za samega sebe, od svojih vodij in varuhov zahteva najtrdnejšo jasnost najvišjega, najširšega in najbo-gatejšega védenja. Študentska mladina, ki si zgodaj drzne v možatost in

svojo voljo napne čez bodoče poslanstvo nacije, sebe iz temelja prisili k služenju temu védenju. Njej *obveznost védenja* ne bo več smela biti topa in hitra izurjenost za »ugledni« poklic. Ker državnik in učitelj, zdravnik in sodnik, župnik in zidar vodijo narodno-državno bivanje in ga v svojih temeljnih odnosih do svetotvornih moči človeške biti čuvajo in ostre, so zato ti poklici in vzgoja zanje podrejeni obveznosti védenja. Ni védenje v službi poklicev, narobe: poklici izposlušujejo in upravljajo tisto najvišje in bistveno védenje naroda za njegovo celotno tubit. Toda nam to védenje ni pomirjeno informiranje o bistvenostih in vrednotah na sebi, temveč najostrejša ogroženost tubiti sredi premoči bivajočega. Vprašljivost biti sploh od naroda izsili delo in boj ter ga prisili v svojo državo, ki ji pripadajo poklici.

Te tri vezi – *prek naroda na poslanstvo države v duhovni nalogi* – so nemškemu bitju *enakoizvorne*. Tri obveznosti, ki od tod izvirajo – obveznost dela, obrambe in védenja – so enako nujne in enakega ranga.

Védenje o narodu, ki z njim sodeluje, pripravljeno védenje o poslanstvu države šele skupaj z védenjem o duhovni nalogi ustvari izvorno in polno bistvo znanosti. Naša naloga je, da ga udejanjimo – ob predpostavki, da se uklonimo daljnemu razpolaganju začetja našega duhovno-zgodovinske tubiti.⁴

To znanost mislimo, ko omejujemo bistvo nemške univerze kot visoke šole, ki iz znanosti in prek znanosti vzgaja in goji vodje in varuhe usode nemškega naroda.

Ta izvorni pojem znanosti obvezuje ne le k »stvarnosti«, temveč najprej k bistvenosti in preprostosti vpraševanja v sredi zgodovinsko-duhovnega sveta naroda. Da – šele iz tega se lahko stvarskost resnično utemelji, tj., najde svoj način in mejo.

⁴ »Das mithandelnde Wissen um das Volk, das sich bereithaltende Wissen um das Geschick des Staates schaffen in eins mit dem Wissen um den geistigen Auftrag erst das ursprüngliche und volle Wesen der Wissenschaft, deren Verwirklichung uns aufgegeben ist – gesetzt, daß wir uns in die ferne Verfügung des Anfangs unseres geistig-geschichtlichen Daseins fügen.«

Znanost, ki sledi temu smislu, mora postati oblikujoča sila teles nemške univerze. V tem se nahaja dvoje: učitelje in učence mora pojem znanosti enkrat za zmeraj *zajeti* in *zaseči*. Obenem pa mora ta pojem znanosti preoblikujoče poseči v temeljne forme, znotraj katerih učitelji in učenci vsakokrat znanstveno ravnaajo v skupnosti: v *fakultete* in *stroke*.

Fakulteta je fakulteta le, če se razvije v zmožnost duhovne zakonodaje, ki je utemeljena v bistvu kake znanosti, da bi moči bivanja, ki *jo* ogrožajo, oblikovala v *en* duhovni svet naroda.

Stroke pa so stroke le, če se že vnaprej postavijo na področje duhovnega zakonodajstva in s tem porušijo meje strok in prevladajo zatohlost in nepristnost zunanjega opravljanja poklica.

V trenutku, ko fakultete in stroke spravijo v tek bistvena in preprosta vprašanja svoje znanosti, učitelje in učence že zajemajo *taiste* poslednje nujnosti in stiske narodno-državnega bivanja.

240

Vendar zahteva izoblikovanje izvornega bistva znanosti tako stopnjo strogosti, odgovornosti in preišljenega potrpljenja, da glede na to vestno pokoravanje ali željno spreminjanje izgotovljenih postopkov komajda kaj pomenita.

In če so Grki potrebovali tri stoletja, da so na prava tla in na trdno pot postavili zgolj *vprašanje*, kaj védenje je, potem si *mi* res ne smemo misliti, da bosta razjasnitev in razgnitev bistva nemške univerze nastopili v tekočem ali prihajajočem semestru.

Toda *eno* pa le vemo iz naznačenega bistva znanosti: da se bo nemška univerza izoblikovala in okreplila le takrat, ko se bodo tri obveznosti – delovna, obrambna in vednostna – izvorno našle v *eni* izoblikujoči sili. Hočem reči:

Volja učiteljev do bistva se mora prebuditi in okrepiti do preprostosti in širine védenja o bistvu znanosti. Bistvena volja učencev se mora dvigniti do

najvišje jasnosti in vzgoje védenja ter sovedenje o narodu in njegovi državi spodbujajoče in določujoče izoblikovati v bistvo znanosti. Obe volji se morata *spopasti* druga z drugo.⁵ Vse zmožnosti volje in misli, vse sile srca in vse sposobnosti telesa moramo *prek* boja razviti, v boju stopnjevati in jih *kot* boj ohranjevati.

Izbrali bomo vedoči boj vprašujočih in s *Carlom von Clausewitzom* spoznali: »Odpovedujem se lahkomiselnemu upanju rešilnega naključja.«⁶

Bojna skupnost učiteljev in učencev pa bo nemško univerzo preoblikovala v kraj duhovnega zakonodajstva le takrat in le tedaj v njej udejanjila sredico najtršega zbira za najvišjo službo narodu v njegovi državi, ko bodo učitelji in učenci uredili svoje bivanje preprosteje, trše in skromneje kot vsi drugi narodni tovariši. Vsako vodstvo mora slednikom priznati lastno voljo. Vsako sledenje pa nosi v sebi uporništvu. Tega bistvenega nasprotja vodenja in sledenja ne smemo ne zabrisati ne izbrisati.

Le boj drži to nasprotje odprto in vsadi v celotno telo učiteljev in učencev tisto temeljno razpoloženje, iz katerega samoomejujoče samouveljavljanje krepí odločni samopremislek za pravo samoupravo.

241

Hočemo bistvo nemške univerze ali ga nočemo? Od nas je odvisno, ali in koliko se iz temelja, ne le postransko, trudimo za samopremislek in samouveljavitev, ali pa – z najboljšimi nameni – zgolj spreminjamo stare uredbe in dodajamo nove. Tega nam nihče ne bo preprečeval.

Toda nihče nas tudi ne bo vprašal, ali hočemo ali nočemo, če bo duhovna moč Zahoda odpovedala in bo Zahod popokal po šivih, ko se bo preživeta, navidezna kultura vase sesula, zmedla vse sile ter jih zadušila v norosti.

⁵ V originalu: »Der Wesenswille der Lehrerschaft muß zu der Einfachheit und Weite des Wissens um das Wesen der Wissenschaft erwachen und erstarken. Der Wesenswille der Schülerschaft muß sich in die höchste Klarheit und Zucht des Wissens hinaufzwingen und die Mitwissenschaft um das Volk und seinen Staat in das Wesen der Wissenschaft fordernd und bestimmend hineingestalten. Beide Willen müssen sich gegenseitig zum *Kampf* stellen.«

⁶ »Ich sage mich los von der leichtsinnigen Hoffnung einer Errettung durch die Hand des Zufalls«.

Ali se bo to zgodilo ali ne, je odvisno zgolj od tega, ali mi kot zgodovinsko-duhovni narod hočemo nas same – ali pa samih sebe nočemo več. Vsak posameznik *soodloča* o tem, tudi in ravno takrat, ko se tej odločitvi izmakne.

Ampak mi hočemo, da naš narod izpolni svojo zgodovinsko nalogo.

Hočemo same sebe. Kajti mlada in najmlajša sila naroda, ki že sega prek nas, *je o tem že odločila*.

Lepoto in veličino tega vznika pa razumemo docela šele takrat, če v sebi nosimo oni globoki in široki razmislek, iz katerega je spregovorila stara grška modrost:

τὰ ... μεγάλα πάντα ἐπισφαλᾷ ...⁷

»Vse véliko je izpostavljeno nevarnostim ...«⁸

(Platon, Politeia 497 d 9)

Prevedel Aleš Košar*

⁷ Heidegger: »Alles Große steht im Sturm ...«

⁸ PLATON, DRŽAVA, DZS 1976, str. 220. Prev. Jože Košar.

* Martin Heidegger, »DIE SELBSTBEHAUPTUNG DER DEUTSCHEN UNIVERSITÄT«, durchgelesene Neuauflage des Druckes von 1933. Izd. Hermann Heidegger, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1983, str. 9–19.

Izšlo tudi v TRIBUNI, XII – 1972/73, (28.V.), št. 21/22, str. 18–19, in XXIX – 1979/80, (16. IV.), št. 15, str. 9: *Samopotrjevanje nemške univerze*, prevedel LS.
